

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-83>

УДК 33.656.07

Автомобільний транспорт України: аналіз та виявлення загроз для економічної безпеки підприємств

Штангрет А.М.доктор економічних наук, професор,
Українська академія друкарства**Шляхетко В.В.**кандидат економічних наук, доцент,
Українська академія друкарства**Штангрет І.А.**студент
Української академії друкарства

Обґрунтовано, що умови фінансово-господарської діяльності автотранспортних підприємств в Україні характеризуються як зниженням обсягу перевезень, посиленням конкуренції, нестабільністю економічної ситуації, політичною та соціальною напруженістю, так і плинністю кадрів, зокрема висококваліфікованих працівників. Визначено та класифіковано ключові зовнішні та внутрішні загрози для економічної безпеки автотранспортних підприємств.

Ключові слова: автотранспортне підприємство, економічна безпека підприємства, безпека, загроза.

Штангрет А.М., Шляхетко В.В., Штангрет І.А. АВТОМОБИЛЬНЫЙ ТРАНСПОРТ УКРАИНЫ: АНАЛИЗ И ВЫЯВЛЕНИЕ УГРОЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Обосновано, что условия финансово-хозяйственной деятельности автотранспортных предприятий в Украине характеризуются как снижением объема перевозок, усилением конкуренции, нестабильностью экономической ситуации, политической и социальной напряженностью, так и текучестью кадров, в частности высококвалифицированных работников. Определены и классифицированы ключевые внешние и внутренние угрозы экономической безопасности автотранспортных предприятий.

Ключевые слова: автотранспортное предприятие, экономическая безопасность предприятия, безопасность, угроза.

Shtangret A.M., Shlahetko V.V., Shtangret I.A. AUTOMOBILE TRANSPORT OF UKRAINE: ANALYSIS AND IDENTIFICATION OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

It is substantiated that the conditions of financial and economic activities of road transport enterprises in Ukraine are characterized by both a decrease in traffic volume, increased competition, instability of the economic situation, political and social tensions, and turnover of staff, in particular, highly skilled workers. Identified and classified key external and internal threats to the economic security of road transport enterprises.

Keywords: road transport enterprise, economic security of an enterprise, security, threat.

Постановка проблеми. Важливою умовою розвитку будь-якої економіки є ефективність й стабільність роботи усіх видів транспорту. Автомобільний транспорт забезпечує оперативність перевезення як пасажирів, так і вантажів, сприяючи розвитку бізнесу та задоволення потреб споживачів. Функціонування підприємств автомобільного транспорту залежить від умов розвитку, які формуються як державою шляхом реалізації державного регулювання, так і кожним окремим суб'єктом господарювання через створення системи

економічної безпеки. Формування безпечних умов розвитку автотранспортного підприємства вимагає здійснення систематичного аналізу з метою виявлення ключових загроз для розроблення та реалізації захисних заходів. Відтак завдання щодо проведення тенденційного аналізу та виявлення й характеристики внутрішніх та зовнішніх загроз для економічної безпеки автотранспортних підприємств (АТП) є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у вирішення проблеми

формування теоретико-методологічних засад безпечного розвитку підприємницьких структур зробили вітчизняні вчені: О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Духов, М. Ермошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Питаннями управління на транспорті займалися такі науковці: В. Гриньова, Д. Горючий, І. Дмитрієв, О. Криворучко, В. Шинкаренко та ін. Віддаючи належне науковому доробку зазначених вчених, доцільно підкреслити, що окремі аспекти у вирішенні проблеми гарантування економічної безпеки українських підприємств ще недостатньо ретельно дослідженні, зокрема в частині визначення ключових загроз для економічної безпеки АТП.

Виділення невирішеної частини загальної проблеми. Ефективність дій суб'єктів безпеки визначається можливістю своєчасного розпізнавання ключових зовнішніх та внутрішніх загроз для розроблення та реалізації захисних заходів виходячи із суті кожної загрози та наявного ресурсного забезпечення. Формування початкової бази, яка містить сукупність ключових загроз, є інформаційним підґрунтям для подальшої роботи суб'єктів безпеки.

Формування цілей статті. Метою статті є здійснення тенденційного аналізу та уза-

гальнення наукового доробку для виявлення та характеристики ключових зовнішніх та внутрішніх загроз для економічної безпеки АТП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання пропонуємо коротко приділити увагу окремим показникам господарської діяльності АТП. Так, згідно статистичного щорічника «Україна у цифрах 2017» [6, с. 224] індекс обсягу відправлення (перевезення) пасажирів характеризується негативною динамікою (рис. 1).

Динаміка розглянутого показника вказує на зниження обсягів перевезення пасажирів загалом транспортом, але стосовно автомобільного транспорту можна говорити про суттєве скорочення, зокрема у 2015 р. до рівня 77% у порівнянні із попереднім періодом. Інший важливий момент – позитивне зростання обсягів перевезень у 2017 р. більшістю видів транспорту, зокрема авіаційним на 28% та річковим – на 26%, коли автомобільним – скорочення на 0,3%, що вказує на системність кризових процесів в сфері автомобільних перевезень.

Поруч із динамікою обсягу перевезення пасажирів, вважаємо за доцільне приділити увагу зміні кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників (рис. 2). Зростаюча хвиля – 2010-2013 рр. та спадна – 2013-2016 рр. щодо динаміки обох визначальних для розвитку автомобільного транспорту показників вказує наявність ряду проблем, які не вирішуються як на рівні окремого підприємства, так і

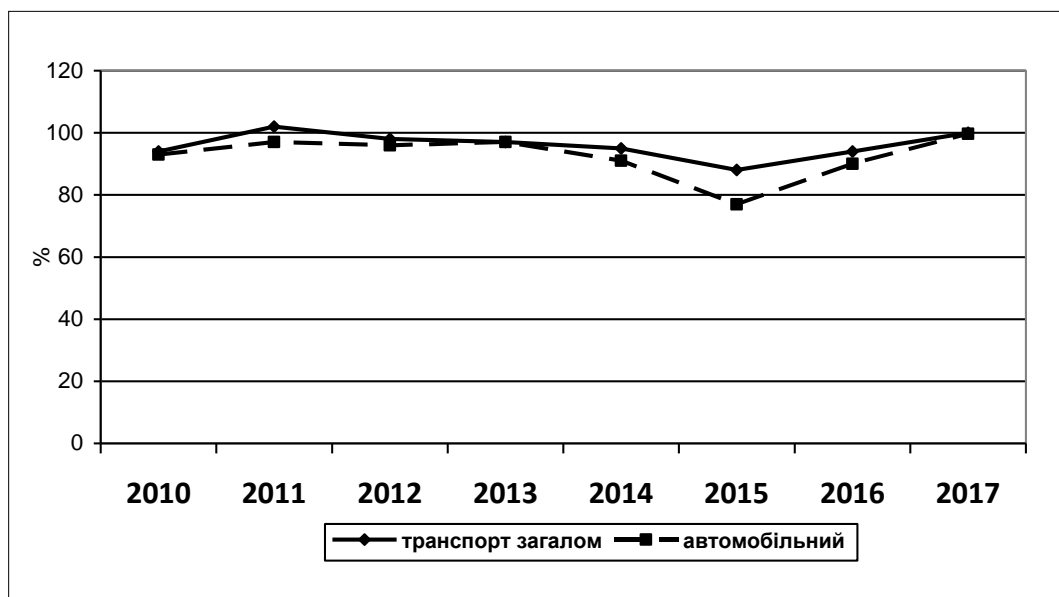
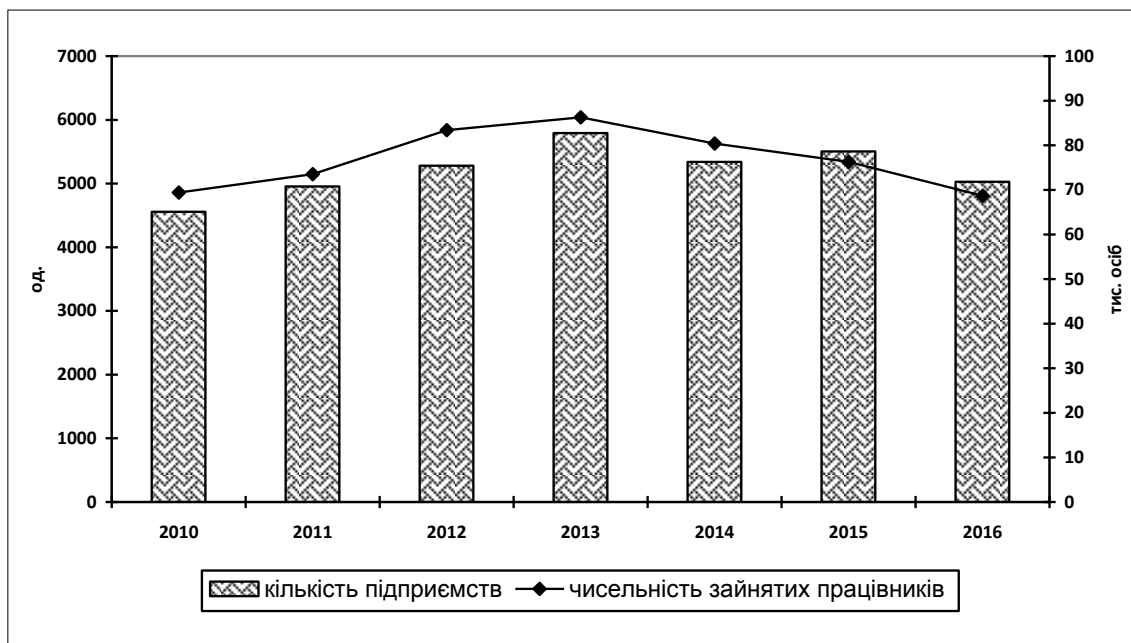
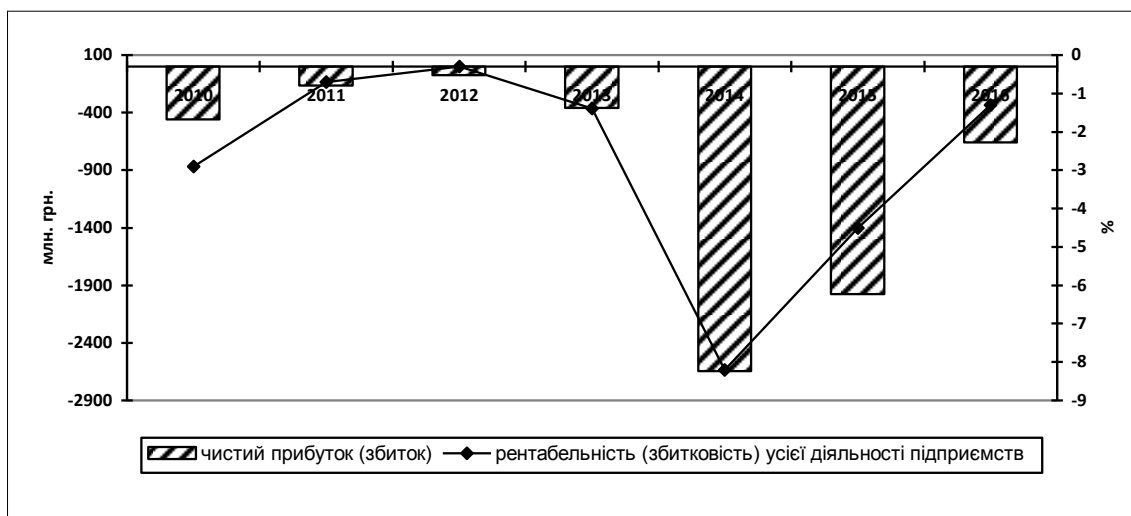

Рис. 1. Індекс обсягу відправлення (перевезення) пасажирів транспортом, відсотків до попереднього року

Джерело: побудовано на основі [6, с. 224]

Рис. 2. Динаміка кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників за КВЕД 49.4
 Джерело: побудовано на основі даних [2, с. 160-167]

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств та рентабельності (збитковості) усієї діяльності за КВЕД 49.4
 Джерело: побудовано на основі даних [2, с. 175-178]

шляхом реалізації державних програм захисту вітчизняного товаровиробника.

Важливо, що у 2016 р. у порівнянні із 2013-им кількість підприємств зменшилась із 5791 до 5027, тобто на 13,2%, а чисельність зайнятих працівників скоротилася на 20,3%, що вказує на зменшення трудового потенціалу.

Інший, не менш важливий, індикатор розвитку автомобільного транспорту в Укра-

їни – фінансові результати діяльності АТП нами охарактеризовано через динаміку ключових показників (рис. 3).

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на двох моментах: по-перше, в межах розглянутого періоду АТП отримали сумарні збитки, а максимальний рівень збитків у 2014 р. сягнув рівня 2646,1 млн. грн. Зазначене частково пояснюється критично високою часткою збиткових підприємств: 2010 р. – 47,3%; 2011 р. –

36,2%; 2012 р. – 38,8%; 2013 р. – 36,5%; 2014 р. – 37,1%; 2015 р. – 23,3%; 2016 р. – 22,5%. Попри зменшення частки збиткових підприємств, динаміка отриманих ними сумарних збитків є менш позитивною і максимальної величини було досягнуто у 2015 р. – 3037,8 млн. грн.

Інше пояснення отриманим сумарним збиткам АТП можна знайти у величині та динаміці рентабельності, тобто фактично збитковості усієї діяльності. Згідно даних рис. 3., критична збитковість усієї діяльності АТП була зафіксована у 2014 р. на рівні 8,2%. Хоча упродовж наступних періодів, тобто 2014-2015 рр., ситуація частково покращилася, але збитковість на рівні 1,3% у 2016-му не можна вважати позитивним результатом.

Підводячи проміжні підсумки, вважаємо за доцільне підкреслити, що на фоні незадовільних результатів розвитку автомобільного транспорту в Україні, що виражається як у зниженні підприємницької активності, скороченні трудового потенціалу, так збитковості господарської діяльності підприємств, зростає актуальність удосконалення процесу формування та функціонування системи економічної безпеки кожного АТП, яке безпосередньо пов'язано із виявленням та характеристикою ключових зовнішніх та внутрішніх загроз.

Здійснене узагальнення результатів проведеного тенденційного аналізу та наукового доробку українських та закордонних науковців [1, с. 57-76; 3, с. 315-316; 4, с. 113-135; 5, с. 11-13; 6, с. 58-60] дозволило виділити сукупність загроз, які найбільш суттєво впливають на економічну безпеку АТП, а відтак й на результати їх фінансово-господарської діяльності й динаміку розвитку. Серед ключових зовнішніх загроз доцільно виділити наступні, які нами умовно були класифіковані за сферами виникнення:

- в політико-правовій сфері: політичні кризи, соціальна напруженість, військові дії на території країни, бюрократичні перепони й корупція;

- в фінансовій сфері: низький рівень платоспроможності споживачів, зростання цін на паливно-мастильні матеріали та збільшення податкового навантаження;

- кадрова сфера: демографічна криза, трудова міграція та низький рівень претендентів на робочі місця;

- технічна сфера: критичний стан автомобільних доріг, низький рівень безпеки руху

та недостатній вибір на внутрішньому ринку транспортних засобів.

Внутрішні загрози нами визначено та класифіковано наступним чином:

- технологічна сфера: фізичне та моральне старіння транспортних засобів, неповна завантаженість;

- кадрова сфера: низький рівень управління персоналом, соціальна незахищеність працівників та неефективна мотиваційна система оплати праці;

- фінансова сфера: недостатнє забезпечення власними й залученими оборотними коштами, неефективна маркетингова політика та фінансове планування.

Визначена сукупність загроз є усередненою, відтак може бути використана суб'єктами безпеки певного АТП для моделювання впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на економічну безпеку для подальшого розроблення оперативних, тактичних і стратегічних захисних заходів.

Стосовно внутрішніх загроз захисні заходи можуть бути спрямовані на протидію, а зовнішніх, враховуючи їх характер та ресурсні можливості більшості АТП, – на адаптацію.

Висновки. Підводячи підсумки доцільно констатувати факт, що сьогодні на більшості АТП, спираючись на набутий досвід, сформовані певні системи економічної безпеки підприємства, які орієнтовані перш за все на фізичний захист майна та протидію частині загроз, дія яких найбільш суттєво впливає на фінансово-господарську діяльність. Відсутність комплексного бачення проблеми спричиняє спрямованість на вирішення поточних нагальних проблем за рахунок наявних ресурсів, що в кінцевому результаті є недостатньо ефективним та унеможлиблює досягнення мети – формування безпечних умов розвитку.

Результати аналізу офіційних статистичних даних та узагальнення наукового доробку українських та закордонних вчених дозволили визначити та класифікувати сукупність зовнішніх й внутрішніх загроз, сформувавши інформаційне підґрунтя для розроблення та реалізації захисних заходів.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення системи оцінювання економічної безпеки АТП як інформаційного підґрунтя для розроблення та реалізації поточних, тактичних і стратегічних управлінських рішень суб'єктами безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антикризисні технології в управлінні економічною безпекою підприємства : моногр. / М. М. Караїм, В. В. Мартинів, А. М. Штангрет та ін. ; за заг. ред. А. М. Штангрета. Укр. акад. друкарства, 2016. 250 с.
2. Діяльність суб'єктів господарювання : стат. зб. / за редакцією М. С. Кузнецової. ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 588 с.
3. Марчук М. М., Морозюк С. В. Виробничо-технічна база підприємств автомобільного транспорту: ретроспективи, стан та проблеми розвитку. Вісник НУВГП. 2009. № 2 (46). С. 314–321.
4. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : моногр. / за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
5. Скочук М. П. Автомобільний транспорт у процесі ринкових перетворень: теоретико-методологічні та правові аспекти. Економіст. 2014. № 3. С. 11–13.
6. Україна у цифрах 2017 : статистичний щорічник / за ред. І. Вернера. ТОВ «Видавництво «Консультант». 2018. 241 с.

REFERENCES

1. Karayim, M. M., Martyniv, V. V., Shtanhret, A. M. (2016), Antykryzovi tekhnolohiyi v upravlinni ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Anticrisis technologies in the management of economic security of the enterprise]. Ukr. akad. drukarstva, L'viv, [in Ukrainian].
2. Kuznyetsova, M. S. (2017), Diyal'nist' sub'yektiv hospodaryuvannya [Activity of economic entities], Konsul'tant, Kyiv, [in Ukrainian].
3. Marchuk M. M., Morozyuk S. V. (2009) Vy`robny`cho-tekhnichna baza pidpry`yemstv avtomobil`nogo transportu: retrospekty`vy`, stan ta problemy` rozvy`tku [Production and technical base of enterprises of road transport: retrospective, state and development problems]. Visny`k NUVGP. 2009, Vol. 2 (46): 314–321 [in Ukrainian].
4. Shtanhret, A. M. (2017), Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise]. Ukr. akad. drukarstva, L'viv, [in Ukrainian].
5. Skochuk M. P. (2014), Avtomobil`ny`j transport u procesi ry`nkovy`x peretvoren` : teorety`ko-metodologichni ta pravovi aspekty` [Road transport in the process of market transformation: theoretical-methodological and legal aspects]. Ekonomist. 2014, Vol. 3: 11–13. [in Ukrainian].
6. Verner, I. (2018) Ukrayina u cyfrax 2017 [Ukraine in figures 2017], Konsul'tant, Kyiv, [in Ukrainian].

Automobile transport of Ukraine: analysis and identification of threats to the economic security of enterprises

Shtangret A.M.

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Ukrainian Academy of Printing

Shlahetko V.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Ukrainian Academy of Printing

Shtangret I.A.

Student,
Ukrainian Academy of Printing

An important condition for the development of any economy is the efficiency and stability of all types of transport. Automobile transport ensures the efficiency of transportation of both passengers and cargo, contributing to the development of business and customer satisfaction. The functioning of road transport enterprises depends on the conditions of development, which are formed both by the state through the implementation of state regulation and by each individual business entity through the creation of an economic security system. The formation of a safe environment for the development of a road transport company requires a systematic analysis in order to identify key threats for the development and implementation of protective measures. Therefore, the task of conducting a biased analysis and identifying and characterizing internal and external threats to the economic security of road transport enterprises is relevant.

It is substantiated that the conditions of financial and economic activities of road transport enterprises in Ukraine are characterized both by a decrease in traffic volume, increased competition, instability of the economic situation, political and social tensions, and turnover of staff, in particular, highly skilled workers.

The compilation of the results of the biased analysis and scientific heritage of Ukrainian and

foreign allowed to identify the set of threats that most significantly affect the economic security of road transport enterprises, and then on the results of their financial and economic activities and development dynamics. Among the key external threats, it is advisable to single out the following: political crises, social tensions, military actions on the territory of the country, bureaucratic obstacles and corruption; low consumer solvency, rising prices for fuel and lubricants, and an increase in the tax burden; human resources: the demographic crisis, labor migration and the low level of job applicants; critical state of the roads, low level of traffic safety and insufficient choice of vehicles in the domestic market.

Internal threats were identified and classified as follows: physical and mental aging of vehicles, incomplete workload; low level of personnel management, social vulnerability of workers and ineffective motivational labor system; insufficient provision with own and attracted working capital, ineffective marketing policy and financial planning.

A certain set of threats is averaged, so it can be used by security subjects of a certain road transport enterprise to simulate the impact of internal and external threats on economic security for the further development of operational, tactical and strategic protective measures.